

Citizens Against Global Governance
For Life, Freedom, Family, and the Nation

Rzecznictwo w instytucjach międzynarodowych

Poradnik dla organizacji pozarządowych, które chcą zaangażować się w ochronę praw człowieka na arenie międzynarodowej

Rzecznictwo w instytucjach międzynarodowych

Poradnik dla organizacji pozarządowych, które chcą
zaangażować się w ochronę praw człowieka
na arenie międzynarodowej

Citizens Against Global Governance
For Life, Freedom, Family, and the Nation

Rzecznictwo w instytucjach międzynarodowych

Poradnik dla organizacji pozarządowych, które chcą
zaangażować się w ochronę praw człowieka
na arenie międzynarodowej

Anna Kubacka

Wydawnictwo Naukowe Instytutu na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris

Warszawa 2025

Autor

Anna Kubacka

Opracowanie graficzne, skład i łamanie

Ursines – Agencja Kreatywna. Błażej Zych

www.ursines.pl

Wydawca

Wydawnictwo Naukowe Instytutu na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris

ul. Zielna 39, 00-108 Warszawa

www.ordoiuris.pl

Wszystkie zdjęcia niepodpisane w poradniku pochodzą z Adobe Stock.

ISBN 978-83-68211-37-5

CIP – Biblioteka Narodowa

Kubacka, Anna

Rzecznictwo w instytucjach międzynarodowych :
poradnik dla organizacji pozarządowych, które chcą
zaangażować się w ochronę praw człowieka na arenie
międzynarodowej / Anna Kubacka. - Warszawa :
Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris, 2025

Spis treści

1. Wstęp	6
2. Rzecznictwo – czy warto?	7
3. Organizacje międzynarodowe dopuszczające aktywność NGO	8
3.1. Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ)	8
3.2. Rada Europy (RE)	14
3.3. Unia Europejska (UE)	18
4. Sądy i trybunały międzynarodowe dopuszczające aktywność NGO	23
4.1. Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPCz)	23
4.2. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE)	25
4.3. Afrykański Trybunał Praw Człowieka i Ludów (ATPCL)	29
4.4. Międzyamerykański Trybunał Praw Człowieka (MTPC)	31
4.5. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości (MTS)	32
4.6. Międzynarodowy Trybunał Karny (MTK)	34
5. Zakończenie	36
6. Biogram autorki	37

1. Wstęp

Niniejszy poradnik powstał w odpowiedzi na docierające do Instytutu Ordo Iuris głosy organizacji pozarządowych, które w ramach swej działalności mogą i chcą działać jako rzecznicy, przedstawiać swoją perspektywę i dbać, aby także reprezentowane przez nie cele i wartości były widoczne na forum międzynarodowym. Organizacje te, często skupiające swą działalność na aspektach nieprawniczych, borykają się z barierą „wstępu” do organizacji międzynarodowych. Stąd liczne zapytania kierowane do Instytutu Ordo Iuris i prośby o wsparcie w kwestiach formalnych, które umożliwią danej organizacji uzyskanie możliwości składania swoich stanowisk i aktywnego rzecznictwa na forum międzynarodowym.

Poradnik, który oddajemy w Państwa ręce jest kompendium wiedzy, które może stanowić kompas zarówno w perspektywie wyboru w której instytucji lub organizacji międzynarodowej warto przedstawić swoje stanowisko, ale także krok po kroku wskazuje jakie czynności organizacja pozarządowa musi wykonać, aby móc cieszyć się na danym forum słyszalnym głosem, który ma szansę wpłynąć na istotne dla nas decyzje i polityki.

2. Rzecznictwo – czy warto?

Rzecznictwo (ang. *advocacy*) jest jedną z funkcji jaką, w zależności od profilu działalności, może pełnić organizacja pozarządowa (NGO). Rzecznictwo może polegać na aktywnym uczestnictwie w konsultacjach publicznych, debatach, tworzeniu własnych lub wspieraniu inicjatywach legislacyjnych, czy szeroko pojętym lobbingu interesów członków, podopiecznych, czy kręgu osób odpowiadających celom statutowym danej organizacji pozarządowej.

To, czy aktywność rzecznicza dalej organizacji pozarządowej wykroczy poza granice państwa i wejdzie na poziom międzynarodowy, zależy – poza podstawową kwestią, jaką jest charakter działalności – przede wszystkim od zaangażowania jej członków i zaplecza merytorycznego. Jeżeli dany NGO posiada ugruntowane, dobrze przygotowane i opracowane stanowisko w istotnej z jego perspektywy kwestii i istnieje możliwość przedstawienia go, poddania pod debatę, czy nawet wdrożenia na forum międzynarodowym, to podjęcie takiej aktywności wydaje się nie tylko wskazane, co wręcz, biorąc pod uwagę także cele wskazane w statutach większości NGO, konieczne. Celem samego rzecznictwa jest przecież osiągnięcie jak największej sprawczości, jest to jedna z form – dodajmy, że jedna z bardziej skutecznych - realizacji celów danego NGO

Jeżeli jako NGO nadal zastanawiacie się, czy warto rozszerzyć swą działalność rzeczniczą na instytucje i organizacje międzynarodowe, jako argument przemawiający za podjęciem takiej aktywności wskazać warto także fakt, że zaangażowanie organizacji pozarządowych na forum międzynarodowym rośnie – Wasi oponenti już tam są albo za chwilę będą.

3. Organizacje międzynarodowe dopuszczające aktywność NGO

3.1. Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ)

Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ), jak również szereg jej wyspecjalizowanych agend, są otwarte na współpracę z organizacjami pozarządowymi. Warto przypomnieć, że do agend ONZ należą m.in. Międzynarodowa Organizacja Pracy (ILO), Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa (FAO), Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO), Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) i wiele innych. Zarówno ONZ, jak i jej agendy, stale pracują nad tematami społecznie istotnymi, które dla wielu organizacji pozarządowych stanowią główną oś zainteresowań.

Status konsultacyjny przy ONZ

Status konsultacyjny jest podstawowym narzędziem, za pomocą którego organizacje pozarządowe mogą oddziaływać na Radę Gospodarczą i Społeczną (ang. Economic and Social Council - ECOSOC) i jej ciała pomocnicze oraz międzynarodowe konferencje organizowane przez ONZ.

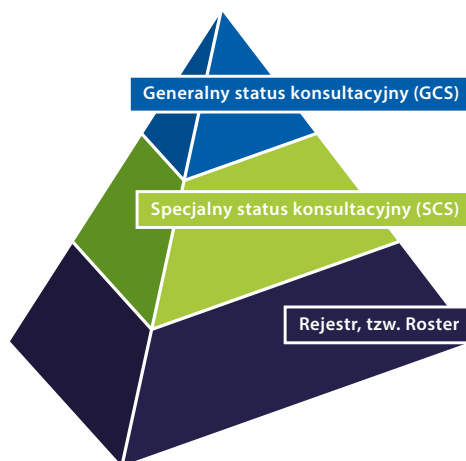
Status konsultacyjny opiera się na art. 71 Karty Narodów Zjednoczonych¹ (Karta NZ) oraz Rezolucji Rady Gospodarczej i Społecznej 1996/31, przyjętej 25 lipca 1996 r.² (Rezolucja). Art. 71 Karty NZ stanowi, że:

Rada Gospodarcza i Społeczna władna jest poczynić odpowiednie zarządzenia celem porozumiewania się z organizacjami nie rządowymi, które zajmują się sprawami, wchodzącymi w zakres jej kompetencji. Zarządzenia takie mogą być poczynione w porozumieniu z organizacjami międzynarodowymi, a w razie potrzeby i z organizacjami narodowymi, po uprzednim zasięgnięciu zdania odnośnego członka Narodów Zjednoczonych.

Rezolucja zaś zapewnia organizacjom pozarządowym uczestnictwo w charakterze obserwatorów w spotkaniach otwartych Rady oraz jej organach pomocniczych. Organizacje pozarządowe mogą również przedstawiać ustne i pisemne oświadczenia odnoszące się do prac Rady. Organizacje z przyznanym statusem są również upoważnione do uczestniczenia w międzynarodowych konferencjach, sesjach Zgromadzenia Ogólnego ONZ i innych międzyrządowych organach.

Istnieją trzy kategorie statusu konsultacyjnego:

1. **generalny status konsultacyjny (GCS)** – kategoria przyznawana organizacjom, których zakres zainteresowań w najwyższym stopniu pokrywa się z działalnością Rady i jej organów pomocniczych; organizacje te powinny być stosunkowo duże, prowadzić działalność na skalę międzynarodową i posiadać szeroki geograficznie zasięg;

¹ Karta Narodów Zjednoczonych, Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości i Porozumienie ustanawiające Komisję Przygotowawczą Narodów Zjednoczonych (Dz. U. z 1957 r., nr. 23 poz. 90).

² ECOSOC Resolution 1996/31. Consultative relationship between the United Nations and non-governmental organizations, https://www.un.org/esa/coordination/ngo/Resolution_1996_31/, (dostęp: 10.02.2024).

2. **specjalny status konsultacyjny (SCS)** – przyznawany organizacjom pozarządowym, których zakres zainteresowań pokrywa jedynie kilka aspektów działalności Rady Gospodarczej i Społecznej; organizacje te są mniejsze i działają od niedawna;
3. **rejestr, tzw. Roster** – należą do niego organizacje pozarządowe, które ubiegały się o przyznanie statusu konsultacyjnego, ale nie przyznano im go ani w kategorii generalnej ani specjalnej; organizacje te są włączane do tzw. „rejestru” organizacji pozarządowych jako organizacje utrzymujące formalne stosunki z innymi niż ECOSOC, ONZ-owskimi ciałami i agendami wyspecjalizowanymi (np. FAO, ILO, UNCTAD, UNESCO, WHO) - organizacje te mogą wnieść wkład do prac ONZ lub agend wyspecjalizowanych przy określonych okazjach.

Uprawnienia przysługujące NGO ze statusem konsultacyjnym

Lista uprawnień przysługujących NGO ze statusem konsultacyjnym wynika z cytowanej już Rezolucji 1996/31. Podkreślić należy, że uprawnienia i ich zakres uzależnione są od kategorii statusu konsultacyjnego (GCS, SCS, rejestr).

Kategoria	Uprawnienia	Szczegóły
Dostęp do agendy	Odbieranie wstępnej agendy ECOSOC i organów pomocniczych	Dotyczy GCS SCS i rejestru (vide § 27 i 33 Rezolucji 1996/31)
Proponowanie punktów agendy	Możliwość proponowania punktów agendy ECOSOC	Dotyczy wyłącznie GCS, jednakże NGO musi powiadomić Sekretarza Generalnego 63 dni przed rozpoczęciem sesji i złożyć stosowny wniosek 49 dni przed rozpoczęciem sesji. Punkt zostaje umieszczony w porządku obrad komisji, jeżeli zostanie przyjęty w głosowaniu większością 2/3 obecnych (vide § 34 Rezolucji 1996/31)
Uczestnictwo w spotkaniach	Wyznaczanie obserwatorów na publicznych spotkaniach ECOSOC i jej organów pomocniczych	GCS i SCS mają prawo uczestniczenia, organizacje z rejestru jedynie w ramach ich kompetencji (vide § 29 i 35 Rezolucji 1996/31)
Pisemne oświadczenia	Składanie pisemnych oświadczeń adekwatnych do tematu prac ECOSOC	GCS: oświadczenia do 2 000 słów rozpowszechnianie są w całości, a w przypadku dłuższych - ich streszczenie (vide § 31 lit. d Rezolucji 1996/31); SCS i Rejestr: oświadczenia do 500 słów rozpowszechnianie są w całości, a w przypadku dłuższych - ich streszczenie (vide § 31 lit. e Rezolucji 1996/31); Ważnym wymogiem jest przedkładanie oświadczeń w językach oficjalnych (angielski, francuski, hiszpański, rosyjski, arabski i chiński) oraz po konsultacji z Sekretarzem Generalnym (vide § 31 i 1 37 Rezolucji 1996/31)

Kategoria	Uprawnienia	Szczegóły
Wystąpienia ustne	Wystąpienia ustne podczas spotkań ECOSOC	GCS: prawo do jednego oświadczenia (podlegającego zatwierdzeniu Rady) oraz jednego oświadczenia dodatkowego, wyjaśniającego, w przypadku zaproponowania punktu obrad (vide § 32 Rezolucji 1996/31); SCS: mogą być wysłuchane jedynie w sytuacji braku odpowiedniego organu pomocniczego (vide § 32a Rezolucji 1996/31)
Konsultacje	Możliwość odbywania konsultacji w sprawach interesujących obydwie strony	Do konsultacji może dojść zarówno na wniosek NGO, jak i Sekretarza Generalnego – który może zażądać od NGO przedstawienia adekwatnych dokumentów i opracowań (vide § 65 i 66 Rezolucji 1996/31);
Dostęp	Możliwość dostępu do dokumentów, usług prasowych, bibliotek, sal spotkań oraz miejsce na publicznych posiedzeniach Zgromadzenia Ogólnego w dziedzinach gospodarczych i społecznych	Udzielenie stosownych dostępów leży w kompetencji Sekretarza Generalnego (vide § 67 Rezolucji 1996/31); Dostępność sal spotkań powoduje, że NGO ze statusem konsultacyjnym mają możliwość organizowania wydarzeń pobocznych podczas sesji ONZ

Status konsultacyjny jest narzędziem nadającym NGO szerokie uprawnienia i pozwalającym na skuteczne ich wykorzystywanie.

Instytut Ordo Iuris w ramach swej działalności na gruncie ONZ wykorzystuje specjalny status konsultacyjny m.in. poprzez aktywny udział w komisjach, w szczególności Komisji ds. Statusu Kobiet (CSW). Przedstawiciele Ordo Iuris oficjalnie zabierają głos podczas posiedzeń, w tym w trakcie praw Rady Praw Człowieka w Genewie.

Warunki ubiegania się o status konsultacyjny przy ONZ

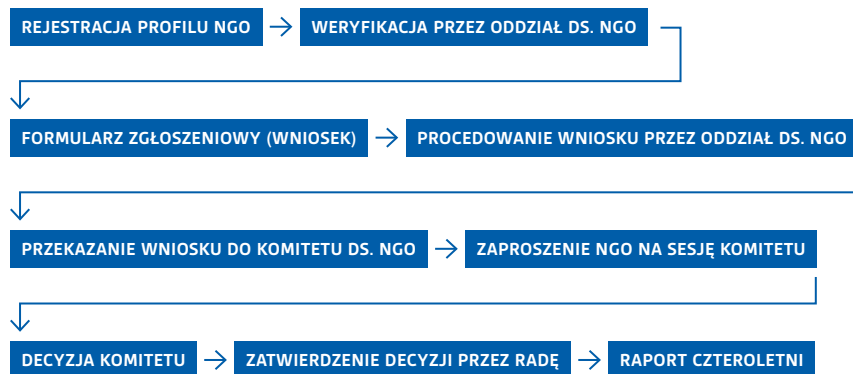
1. Status konsultacyjny przysługuje organizacji, która:
2. ma zasięg międzynarodowy, regionalny, subregionalny lub krajowy,
3. ma charakter pozarządowy (organizacje ustanowione przez rządy lub w drodze międzyrządowego porozumienia nie są przez ONZ uznawane za organizacje pozarządowe),
4. nie prowadzi działalności dochodowej,
5. ma cele zgodne z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych,
6. istnieje co najmniej dwa lata,
7. ma ustanowioną siedzibę, demokratycznie przyjęty statut, kierownictwo reprezentujące organizację na zewnątrz i demokratyczny sposób podejmowania decyzji,
8. główne źródło dochodu ma pochodzące w większości z kontrybucji krajowych oddziałów i sekcji oraz ze składek członków indywidualnych.

Gdzie i kiedy ubiegać się o status konsultacyjny przy ONZ?

Status konsultacyjny jest przyznawany przez Radę Gospodarczą i Społeczną (ECOSOC) na wniosek Komitetu ds. Organizacji Pozarządowych. Komitet ten jest stałym komitetem ECOSOC, powołanym w 1946 r.³ Podlega bezpośrednio ECOSOC, a dwa raporty z jego corocznej regularnej sesji (zwykle pod koniec stycznia) i wznowionej sesji (w maju) zawierają projekty rezolucji lub decyzji w sprawach wymagających podjęcia działań przez Radę.

Z uwagi na ww. terminy kompletne wnioski o przyznanie statusu konsultacyjnego muszą zostać złożone do 1 czerwca roku, w którym organizacja pozarządowa chce zostać rozpatrzona pod kątem rekomendacji przez Komitet. Wnioski złożone do 1 czerwca 2025 r. zostaną rozpatrzone przez Komitet 2026 r. Wnioski otrzymane między 2 czerwca 2025 r. a 1 czerwca 2026 r. zostaną rozpatrzone w roku 2027.

Jak ubiegać się o status konsultacyjny przy ONZ?

Wniosek o nadanie statusu konsultacyjnego przy ONZ do ECOSOC można złożyć online.

1. W tym celu konieczne jest zarejestrowanie profilu danej organizacji pozarządowej na stronie Oddziału ds. organizacji pozarządowych ECOSOC. Wypełnienie formularza trwa ok. 10 minut, jednak weryfikacja nowego profilu może potrwać kilka dni.

3 Więcej o Komitecie ds. organizacji pozarządowych zob. UN ECOSOC, <https://ecosoc.un.org/en/ngo/committee-on-ngos>, (dostęp: 04.02.2025).

Formularz rejestracyjny można znaleźć na stronie: esango.un.org/civilsociety w zakładce Civil Society Participation > New profil: General.

2. Po otrzymaniu powiadomienia e-mail o zaakceptowaniu rejestracji profilu organizacji, konieczne jest wypełnienie formularza zgłoszeniowego. Formularz zawiera 22 pytania i wypełnia się go wyłącznie w języku angielskim lub francuskim.

Podgląd formularza jest dostępny [na stronie internetowej ECOSOC](#)⁴. Właściwy formularz organizacja może wypełnić **po zalogowaniu się na swój profil na stronie Oddziału ds. organizacji pozarządowych ECOSOC** (patrz punkt wyżej). Aby rozpocząć wypełnianie formularza zgłoszeniowego należy wejść w zakładkę „Status konsultacyjny”. Wymagane dokumenty można przesłać korzystając z zakładki „Dokumenty”.

3. Podobnie jak sam formularz, także wszystkie wymagane dokumenty powinny zostać złożone w języku oryginalnym wraz z tłumaczeniem na język angielski bądź francuski.

Niezbędne dokumenty to:

- Kopia konstytucji/karty i/lub statutu/regulaminu oraz zmiany do tych dokumentów (zgodnie z § 10 rezolucji ECOSOC 1996/31).
 - Kopia świadectwa rejestracji wydanego przez organ rządowy, np. wyciąg z KRS (zgodnie z rezolucją 1996/31 organizacja „powinna poświadczyc, że istnieje od co najmniej dwóch lat od daty otrzymania wniosku przez Sekretariat”)
 - Kopia najnowszego sprawozdania finansowego (w celu weryfikacji, czy większa część funduszy organizacji pochodzi ze składek podmiotów krajowych, członków indywidualnych i innych podmiotów pozarządowych).
4. W okresie procedowania wniosku Oddział ds. organizacji pozarządowych może kontaktować się z wnioskodawcą w celu uzyskania dalszych informacji lub wyjaśnień. Po zakończeniu przeglądu wniosek jest przygotowywany do wysłania do Komitetu. Wnioskodawca jest powiadamiany o tym przed rozpoczęciem odpowiedniej sesji.

4 Questionnaire of the Application for Consultative Status with the Economic and Social Council (ECOSOC), <https://ecosoc.un.org/sites/default/files/NGO%20Page%20Files/Apply%20for%20Consultative%20Status/Application%20Questionnaire%20-%20Reference%20Only%20-%20English.pdf>, (dostęp: 10.03.2025).

5. Gdy wniosek staje się częścią programu Komitetu, do wnioskodawcy wysyłany jest list informujący o nadchodzącej sesji i zapraszający do wysłania nie więcej niż dwóch przedstawicieli, którzy będą obecni podczas sesji. Obecność przedstawicieli nie jest obowiązkowa, nie niesie też żadnych korzyści. Zaproszenie stanowi realizację prawa do obecności podczas rozpatrywania wniosków.
6. Decyzja Komitetu przekazywana jej poprzez oficjalne powiadomienie wysłane do wnioskodawcy oraz umieszczana w raporcie, który jest przekazywany na następne spotkanie ECOSOC w celu ostatecznego zatwierdzenia.
7. Gdy Rada ostatecznie zatwierdzi rekomendację Komitetu o przyznaniu statusu konsultacyjnego organizacji pozarządowej, Sekretariat wysyła oficjalne powiadomienie. Organizacje pozarządowe, którym przyznano status konsultacyjny ogólny lub specjalny, muszą co cztery lata składać Komitetowi ds. Organizacji Pozarządowych krótki raport ze swojej działalności, w szczególności dotyczący ich wkładu w pracę Organizacji Narodów Zjednoczonych (tzw. Raport Czteroletni).

3.2. Rada Europy (RE)

Rada Europy. Źródło: Wikimedia Commons, commons.wikimedia.org/wiki/File:Council_of_Europe_Palais_de_l'Europe.JPG, CC BY 3.0, dostęp: 26 marca 2025 r.

Rada Europy rozpoczęła współpracę z organizacjami pozarządowymi w 1952 r., przyznając im status doradczy (ang. *consultative status*). RE preferuje współpracę z międzynarodowymi organizacjami pozarządowymi (INGO), które definiuje poprzez posiadanie członków w co najmniej pięciu państwach członkowskich Rady Europy. Współpraca ta przebiega przy udziale Konferencji INGOs Rady Europy (ang.

The Conference of INGOs enjoying participatory status with the Council of Europe), która formalnie ukonstytuowała się w 2005 r. Konferencja INGOs stanowi jeden z tzw. czterech filarów Rady Europy („*Quadrilogue*”). Są to: Komitet Ministrów, Zgromadzenie Parlamentarne, Kongres Władz Lokalnych i Regionalnych Europy i właśnie Konferencja INGOs Rady Europy⁵.

Konferencja INGOs Rady Europy

Konferencja INGOs Rady Europy jest organem konsultacyjnym, który zrzesza międzynarodowe organizacje pozarządowe z różnych państw członkowskich Rady Europy. Jej celem jest wspieranie współpracy między tego typu podmiotami a Radą Europy, a także umożliwienie organizacjom pozarządowym wpływania na procesy decyzyjne w sprawach dotyczących praw człowieka czy demokracji⁶. Konferencja jest organem przedstawicielskim wszystkich INGOs, które mają status uczestniczący w Radzie Europy.

Status partycypacyjny dla INGO – uprawnienia i obowiązki

Organizacje pozarządowe międzynarodowe mogą uzyskać przy RE status partycypacyjny (ang. *participatory status*). Przyznanie statusu zostało uregulowane w Rezolucji Komitetu Ministrów RE nr (2016)3⁷. Międzynarodowe organizacje pozarządowe, które uzyskują status partycypacyjny tworzą ww. Konferencję, która reprezentuje społeczeństwo obywatelskie w Radzie Europy. Konferencja spotyka się na swoim Zgromadzeniu Ogólnym dwa razy w roku i pracuje w komisjach nad priorytetowymi tematami Rady Europy.

5 Odpowiedź sekretarza stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych - z upoważnienia ministra - na interpelację nr 5128 w sprawie trybu współpracy Rady Europy z organizacjami pozarządowymi z dn. 14.11.2006 r., <https://orka2.sejm.gov.pl/IZ5.nsf/main/27D74292>, (dostęp: 10.02.2025).

6 Regulamin Konferencji INGOs, <https://rm.coe.int/rules-of-procedure-reglement-adopted-161220-en-fr/1680a0cf32>, (dostęp: 10.02.2025).

7 Resolution CM/Res(2016)3, Participatory status for international non-governmental organisations with the Council of Europe <https://search.coe.int/cm?i=090000168068824c>, (dostęp: 10.02.2025).

Organizacje posiadające status partycypacyjny otrzymują szereg uprawnień:

1. mogą kierować notatki do Sekretarza Generalnego,
2. mają dostęp do porządku obrad i dokumentów publicznych Zgromadzenia Parlamentarnego w celu ułatwienia im uczestnictwa w publicznych posiedzeniach Zgromadzenia Parlamentarnego,
3. są zapraszane na publiczne posiedzenia Kongresu Władz Lokalnych i Regionalnych oraz do udziału w jego pracach zgodnie z jego regulaminem,
4. są zapraszane do udziału w seminariach, konferencjach i kolokwiach związanych z ich pracą, zgodnie z obowiązującymi przepisami Rady Europy,
5. mogą zostać zaproszone do indywidualnego włączenia się w prace komisji lub do włączenia się w te prace za pośrednictwem Konferencji INGOs - zgodnie z postanowieniami rezolucji Komitetu Ministrów CM/Res(2011)24,
6. mogą zostać zaproszone do udzielania, z uwagi na swoją szczególną działalność lub doświadczenie, fachowych porad na temat polityk, programów i działań Rady Europy,
7. mogą wystąpić o wpisanie na listę organizacji pozarządowych uprawnionych do składania skarg zbiorowych w ramach Protokołu dodatkowego do Europejskiej Karty Społecznej, który przewiduje system skarg zbiorowych – **UWAGA! Polska nie jest stroną tego protokołu!**,
8. są zapraszane do ścisłej współpracy z Komisarzem ds. Praw Człowieka, w szczególności poprzez przekazywanie mu wszelkich informacji, które uznają za przydatne w realizacji jego misji propagowania poszanowania praw człowieka,
9. Sekretarz Generalny może zasięgać ich opinii na piśmie lub w drodze przesłuchania w kwestiach stanowiących przedmiot wspólnego zainteresowania.

Status partycypacyjny nakłada na organizacje także obowiązki. Wśród nich, obok oczywistych kwestii, takich jak m.in. promocja i poszanowanie konwencji i innych instrumentów prawnych Rady Europy, podkreślić należy przede wszystkim:

- obowiązek aktywnego uczestnictwa w sesjach i pracach Konferencji INGOs,
- dostarczanie, z własnej inicjatywy lub na wniosek różnych organów Rady Europy, informacji, dokumentów lub opinii związanych z ich obszarami kompetencji

w sprawach będących przedmiotem rozpatrywania lub mogących być przedmiotem zainteresowania Rady Europy,

- **obowiązek składania co cztery lata sprawozdania Sekretarzowi Generalnemu**, w którym przedstawiony zostanie:

1. udział organizacji w pracach różnych organów Rady Europy (jej rola i wkład),
2. udział organizacji w wydarzeniach organizowanych przez Radę Europy (jej rola, wkład i działania następcze),
3. udział i wkład organizacji w sesje i prace Konferencji INGOs,
4. wydarzenia zorganizowane przez organizację, w szczególności te, które miały na celu promocję celów, wartości i instrumentów prawnych Rady Europy,
5. wszelkich działania podjęte przez organizację w celu zapewnienia poszanowania standardów Rady Europy i nagłośnienia jej prac.

Warunki ubiegania się o status partycypacyjny

Zgodnie z rezolucją 2016(3) Rada Europy może nawiązać stosunki robocze z organizacjami pozarządowymi, przyznając im status partycypacyjny, jeżeli spełniają one wszystkie następujące warunki:

1. szanują i bronią wartości i zasad Rady Europy,
2. są w stanie poprzez swoją działalność wspierać osiągnięcie ściślejszej jedności, o której mowa w artykule 1 Statutu Rady Europy,
3. powstały na podstawie aktu konstytucyjnego przyjętego zgodnie z zasadami demokratycznymi,
4. mają demokratyczną strukturę i rządy,
5. są szczególnie reprezentatywne w obszarze(-ach) swoich kompetencji, obszarach działania wspólnych dla Rady Europy,
6. są reprezentowane na szczeblu europejskim, to znaczy, które mają członków w co najmniej pięciu Państwach członkowskich Rady Europy,
7. zostały utworzone i wdrożyły działalność co najmniej dwa lata przed momentem ubiegania się o status uczestnika,
8. już utrzymują stosunki robocze z Radą Europy,
9. są zdolne do wnoszenia wkładu i aktywnego uczestnictwa w obradach i działaniach Rady Europy,
10. mogą upowszechniać wiedzę społeczeństwa o działalności Rady Europy.

Gdzie i kiedy ubiegać się o status partycypacyjny?

Status uczestnika przyznawany jest raz w roku. Wnioski o rozpatrzenie w 2025 r. można składać do 28 lutego 2025 r. Wnioski złożone po tym terminie rozpatrzone zostaną w 2026 r.

Wnioski o nadanie statusu partycypacyjnego należy składać poprzez oficjalny formularz internetowy do którego dołącza się stosowne dokumenty (lista wymaganych dokumentów znajduje się poniżej) w językach urzędowych Rady Europy, tj. francuskim lub angielskim (preferowane jest przedstawienie dokumentów w obydwu tych językach).

Formularz zgłoszeniowy (wniosek) dostępny jest pod adresem: <https://eu.survey-monkey.com/r/DV6ZR8B>.

Jak ubiegać się o status partycypacyjny?

Międzynarodowa organizacja pozarządowa pragnąca uzyskać status partycypacyjny składa wniosek do Sekretarza Generalnego. Formularz wniosku dostępny jest online (hiperlink w akapicie powyżej).

Wniosek musi zawierać następujące dokumenty (w języku francuskim lub angielski lub w obydwu wersjach językowych):

1. statut organizacji,
2. listę organizacji członkowskich wraz z tłumaczeniem nazwy tych organizacji na język francuski lub angielski oraz przybliżoną liczbą członków w poszczególnych krajach,
3. sprawozdanie z działalności i sprawozdanie finansowe obejmujące dwa poprzednie lata,
4. oświadczenie, w którym stwierdza się, że akceptuje zasady zawarte w Statucie i innych podstawowych aktach prawnych Rady Europy;

Po rozpatrzeniu wniosku Sekretarz Generalny przekazuje nazwy organizacji, którym zamierza przyznać lub odmówić statusu uczestnictwa, Stałemu Komitetowi Konferencji INGOs w celu uzyskania opinii. Komitet ma 30 dni kalendarzowych na wydanie opinii. Następnie decyzja Sekretarza Generalnego przekazywana jest do milczącej zgody Komitetowi Ministrów, Zgromadzeniu Parlamentarnemu i Kongresowi Władz

Lokalnych i Regionalnych. W przypadku braku sprzeciwu decyzja Sekretarza Generalnego wchodzi w życie w 60 dni kalendarzowych po dacie przekazania komunikatu przez Sekretarza Generalnego.

Organizacja, której wniosek o przyznanie statusu partycypacyjnego został odrzucony lub która status ten utraciła, może złożyć nowy wniosek po upływie dwóch lat od decyzji.

3.3. Unia Europejska (UE)

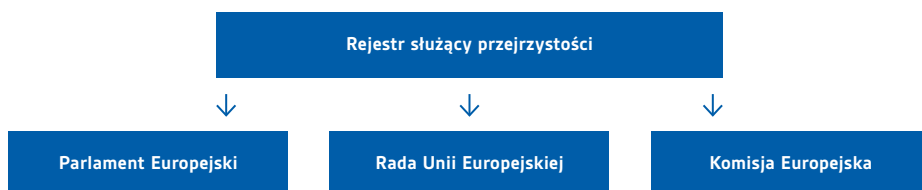

Już Deklaracja 23 Traktatu z Maastricht podkreślała wagę dialogu UE z organizacjami charytatywnymi i fundacjami działającymi w obszarze pomocy społecznej. Rada Mędrców w swoim raporcie na temat przyszłości praw obywatelskich i socjalnych w Europie z 1996 r. również stwierdziła, że zarówno dialog społeczny, jak obywatelski - włączający społeczność organizacji pozarządowych - są niezbędne dla promocji praw podstawowych. Wreszcie, wśród konkluzji wynikających z serii wysłuchań publicznych przeprowadzonych w 1998 r., Komisja Parlamentu Europejskiego wskazała na potrzebę stworzenia ustrukturyzowanego dialogu między instytucjami europejskimi a organizacjami pozarządowymi, reprezentowanymi na poziomie europejskim. W tym celu postulowano m.in. stworzenie listy organizacji, z którymi Komisja Europejska będzie się konsultować. Komisja jednak jednoznacznie odrzuciła taką możliwość argumentując,

że jej zamiarem było zawsze utrzymywanie dialogu, który jest tak otwarty, jak tylko jest to możliwe, bez tworzenia jakiegokolwiek systemu akredytacji⁸.

Rejestr służący przejrzystości

UE nie wprowadziła żadnego systemu akredytacji organizacji pozarządowych chcących uprawiać w jej strukturach aktywność rzeczniczą, jednakże organizacje chcące włączyć się w dialog (proces konsultacji), czy to w ramach prac Parlamentu Europejskiego, Rady Unii Europejskiej, czy Komisji Europejskiej muszą zarejestrować się w rejestrze służącym przejrzystości (ang. *transparency register*).

Rejestr służący przejrzystości to baza danych zawierająca wykaz „przedstawicieli grup interesu” (organizacji, stowarzyszeń, grup i osób samozatrudnionych), którzy prowadzą działania mające na celu wywarcie wpływu na politykę i proces decyzyjny UE. Zawiera on informacje, dzięki którym obywatele mogą znaleźć odpowiedzi na pytania takie jak: jakie interesy są reprezentowane na szczeblu UE, kto je reprezentuje i w czym imieniu oraz jakie środki finansowe przeznacza się na tego rodzaju działania (w tym wsparcie finansowe, darowizny, sponsorowanie itp.).

Po zarejestrowaniu się w rejestrze służącym przejrzystości NGO otrzymuje możliwość udziału w konsultacjach konkretnych projektów aktów prawnych, strategii i innych dokumentów umieszczonych w bazie, w tym zgłaszania uwag do planów działania, poprzez przesłanie swojego oficjalnego stanowiska lub opinii.

Podmioty zarejestrowane mogą też wystąpić o udzielenie zezwolenia na wstęp do budynków Parlamentu Europejskiego.

8 M. Mendza-Drozd, *Zagadnienie konsultacji społecznych w Unii Europejskiej. Analiza wybranych instytucji i dokumentów*, Warszawa, 2010, s. 9, https://partycypacjaobywatelska.pl/wp-content/uploads/2015/08/2b_konsultacje_ue_raport.pdf, (dostęp: 10.02.2025).

Jak zarejestrować się w rejestrze służącym przejrzystości?

Rejestracja przebiega online i jest możliwa poprzez formularz dostępny na [stronie Rejstru służącego przejrzystości](#)⁹.

Ramy i zasady funkcjonowania skoordynowanego podejścia instytucji UE do przejrzystej i etycznej reprezentacji grup interesu poprzez obowiązkowy rejestr służący przejrzystości określa Porozumienie międzyinstytucjonalne z dnia 20 maja 2021 r.¹⁰

Informacje, które należy podać – i rokrocznie aktualizować - w rejestrze, to:

1. nazwa podmiotu, adres siedziby i adres biura zajmującego się stosunkami z Unią (jeżeli różni się od adresu siedziby), dane kontaktowe i adres strony internetowej,
2. forma prawna podmiotu,
3. reprezentowana grupa interesu;
4. potwierdzenie, że wnioskodawca działa zgodnie z kodeksem postępowania (kodeks ten znajduje się w załączniku nr 1 do [Porozumienia](#)),
5. imię i nazwisko przedstawiciela prawnego podmiotu oraz osoby odpowiedzialnej za stosunki z Unią,
6. roczna szacunkowa liczba (w przeliczeniu na pełne etaty) osób zajmujących się działaniami objętymi zakresem porozumienia w następujących ułamkach pełnego etatu: 10%, 25%, 50%, 75% lub 100%,
7. cele, zakres działania, obszary zainteresowania i geograficzny zakres działania,
8. organizacje, do których należy podmiot zarejestrowany, oraz podmioty, z którymi jest stowarzyszony,
9. członkowie podmiotu zarejestrowanego lub powiązania z odpowiednimi sieciami i stowarzyszeniami,
10. wnioski ustawodawcze, polityki lub inicjatywy Unii, do których odnoszą się działania objęte zakresem porozumienia,
11. członkostwo w grupach eksperckich Komisji (w tym przypadku dane uzupełniają się automatycznie) oraz innych wspieranych przez Unię forach i platformach,

9 UE, Rejestr służący przejrzystości, https://transparency-register.europa.eu/searchregister-or-update_pl, (dostęp: 10.03.2025).

10 Porozumienie międzyinstytucjonalne z dnia 20 maja 2021 r. pomiędzy Parlamentem Europejskim, Radą Unii Europejskiej i Komisją Europejską w sprawie obowiązkowego rejestru służącego przejrzystości, Dz.U. L 207 z 11.6.2021, p. 1–17, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2021.207.01.0001.01.POL, (dostęp: 10.02.2025).

12. członkostwo w intergrupach lub innych nieformalnych gremiach organizowanych w budynkach Parlamentu Europejskiego, wspieranie ich i udział w nich,
13. imiona i nazwiska osób uprawnionych do wstępu do budynków Parlamentu Europejskiego (nazwiska osób, które otrzymały przepustkę do budynków PE, są automatycznie umieszczane w rejestrze).

Ponadto, podmioty zarejestrowane, w tym pośrednicy, podają kwotę i źródło wsparcia finansowego z Unii, które przeznaczone jest na pokrycie ich kosztów operacyjnych. Kwotę tę należy podać w euro.

Podmioty zarejestrowane promujące własne interesy lub zbiorowe interesy swoich członków wobec instytucji-sygnatariuszy przedstawiają aktualne dane szacunkowe dotyczące rocznych kosztów związanych z realizacją działań objętych zakresem porozumienia. Dane szacunkowe dotyczące rocznych kosztów muszą obejmować pełny rok działalności i odnosić się do ostatniego zamkniętego roku obrotowego w dniu wpisu do rejestru lub w dniu rocznej aktualizacji szczegółowych informacji zawartych w rejestrze.

Podmioty zarejestrowane, które nie reprezentują interesów komercyjnych, przedstawiają całkowity budżet w ostatnim zamkniętym roku obrotowym oraz główne źródła finansowania w podziale na kategorie (finansowanie z funduszy unijnych, środki publiczne, dotacje, darowizny, składki członkowskie itd.) i kwotę każdej otrzymanej wpłaty wraz z imieniem i nazwiskiem lub nazwą wpłacającego, jeżeli wpłata przekracza 10 proc. ich całkowitego budżetu i wynosi więcej niż 10 000 EUR.

Zgodnie z art. 6 porozumienia Wnioskodawca, który złożył kompletny wniosek o wpis do rejestru, kwalifikuje się do wpisu do rejestru, jeżeli wykonuje działania objęte zakresem porozumienia oraz przestrzega kodeksu postępowania określonego w załączniku I (zwanego dalej „kodeksem postępowania”). Z chwilą aktywacji wpisu do rejestru wnioskodawca staje się podmiotem zarejestrowanym.

4. Sądy i trybunały międzynarodowe dopuszczające aktywność NGO

4.1. Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPCz)

Europejski Trybunał Praw Człowieka. Źródło: Wikipedia, en.wikipedia.org/wiki/European_Court_of_Human_Rights#/media/File:European_Court_of_Human_Rights.jpg, CC BY-SA 3.0, dostęp: 26 marca 2025 r.

Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Konwencja)¹¹ stanowi w art. 36 ust. 2 że „Przewodniczący Trybunału może, w interesie wymiaru sprawiedliwości, zaprosić (...) każdą zainteresowaną osobę, inną niż osoba skarżąca, do przedkładania pisemnych uwag i do uczestnictwa w rozprawach”.

Realizując art. 36 ust. 2 Konwencji w art. 44 Regulaminu ETPCz¹² uregulowano sposób w jaki strona trzecia – w tym organizacja pozarządowa – mogą wstąpić do postępowania jako interwenient uboczny i przedstawić tzw. opinię przyjaciela sądu (łac. *amicus curiae*).

11 Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Rzym.1950.11.04., Dz.U. z 1993 r., nr. 61, poz. 284.

12 Regulamin Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Dz.U. z 1993 r., nr. 61 poz. 284/1.

Kiedy można złożyć wniosek o udzielenie zezwolenia na przedstawienie pisemnych uwag lub udział w rozprawie?

Do kompetencji Przewodniczącego Izby należy decyzja, czy po formalnym zawiadomieniu o skardze zdecyduje się w danej sprawie zaprosić inne państwa-strony Konwencji lub inne zainteresowane osoby do przedstawiania pisemnych uwag, a niekiedy także do uczestnictwa w rozprawie.

Wnioski o udzielenie zezwolenia na przedstawienie pisemnych uwag należy składać nie później niż dwanaście tygodni po opublikowaniu w bazie orzecznictwa Trybunału, HUDOC, informacji o przekazaniu Umawiającej się Stronie zawiadomienia o skardze.

Wnioski o dopuszczenie do udziału w rozprawie przed Izbą należy składać nie później niż cztery tygodnie po opublikowaniu na stronie internetowej Trybunału informacji o decyzji Izby o przeprowadzeniu rozprawy.

Wymogi związane ze składaniem wniosków

Co istotne, w pierwszej kolejności złożyć należy sam wniosek o pozwolenie na złożenie swojej opinii lub udział w rozprawie. Dopiero po uzyskaniu pozytywnej odpowiedzi, wnioskodawca może przedstawić swoją opinię Trybunałowi w kolejnym piśmie.

Wniosek o udzielenie zezwolenia na przedstawienie pisemnych uwag lub udział w rozprawie musi być należycie uzasadniony – powinien wykazywać, że organizacja pozarządowa chcąc przystąpić do postępowania jako interwenient uboczny może wnieść merytoryczny wkład w ocenę danego stanu faktycznego i prawnego. Jeżeli dana organizacja była już wcześniej dopuszczona przez Trybunał do złożenia pisemnych uwag w innej sprawie, warto przywołać sygnatury tych postępowań. Jeżeli składaliśmy już podobne opinie i uwagi w innych sądach i trybunałach międzynarodowych lub posiadamy akredytacje przy znaczących organizacjach międzynarodowych (np. ONZ, Rada Europy) – warto pochwalić się naszym statusem we wniosku do Trybunału.

Wniosek musi być złożony na piśmie w jednym z języków urzędowych Trybunału, tj. francuskim lub angielskim. Art. 34 ust. 4 Regulaminu ETPCz przewiduje co prawda, że Przewodniczący Izby może zezwolić na używanie jednego z jej języków urzędowych państwa-strony w ustnych i pisemnych oświadczeniach, jednakże implikuje to obowiązek złożenie pisemnego przekładu tych oświadczeń na jeden z języków urzędowych Trybunału w terminie określonym przez Przewodniczącego Izby. Składanie wniosku lub opinii w języku innym niż angielski lub francuski staje się w takim układzie całkowicie niecelowe.

Co się dzieje po złożeniu pisemnych uwag?

Pisemne uwagi składane przez interwenientów ubocznych Szef Kancelarii przesyła stronom w sprawie, które uprawnione są, z zastrzeżeniem warunków, w tym terminów, wyznaczonych przez Przewodniczącego Izby, do złożenia pisemnych uwag w odpowiedzi lub, tam gdzie to właściwe, do udzielenia odpowiedzi na rozprawie. W orzeczeniach zapadłych przez ETPCz każdorazowo wymieniane są podmioty, których uwagi Trybunał dopuścił w danej sprawie.

4.2. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE)

Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Źródło: [Wikipedia, en.wikipedia.org/wiki/European_Court_of_Justice#/media/File:Palais_de_la_Cour_de_Justice_CJEU_March_2023_Sign,_Towers_C,B_and_A_and_the_Anneau_building.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/European_Court_of_Justice#/media/File:Palais_de_la_Cour_de_Justice_CJEU_March_2023_Sign,_Towers_C,B_and_A_and_the_Anneau_building.jpg), CC BY-SA 3.0, dostęp: 26 marca 2025 r.

Analizując możliwe formy zaangażowania NGO w postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) należy przede wszystkim wskazać na różne rodzaje postępowań, jakie mogą się toczyć przed Trybunałem:

1. postępowania wstępne wszczęte w wyniku pytań prejudycjalnych skierowanych do TSUE przez sądy krajowe państw członkowskich,
2. postępowania wszczęte w wyniku powództw bezpośrednich (powództwa o niewykonanie zobowiązań, pozwy o stwierdzenie nieważności lub zaniechanie działań wniesionych przeciwko instytucjom UE oraz inne działania bezpośrednie),
3. postępowania w sprawie odwołań od orzeczeń TSUE.

Od tego z jakiego rodzaju postępowaniem mamy do czynienia zależy, czy organizacja pozarządowa może wstąpić do postępowania jako strona trzecia.

Postępowanie w sprawie wydania orzeczenia wstępnego (prejudycjalnego)

Statut TSUE¹³ nie przewiduje udziału osób trzecich (innych niż te wyraźnie wymienione w art. 23, czyli np. Parlament Europejski, czy Europejski Bank Centralny) w postępowaniu prejudycjalnym. Oznacza to również brak możliwości składania przez zainteresowane organizacje pozarządowe swoich stanowisk, czy opinii *amicus curiae*. **Nie oznacza to jednak, że udział osoby trzeciej w takim postępowaniu jest z zasady wykluczony.**

1. Organizacja pozarządowa, która brała udział w postępowaniu przed sądem krajowym

Art. 23 Statutu TSUE wskazuje, że „strona” ma prawo składania pism procesowych i uwag na piśmie. Jak wskazuje orzecznictwo samego TSUE: „Przez termin <<strony>> artykuł ten odnosi się wyłącznie do stron postępowania zawisłego przed sądem krajowym”¹⁴, zaś „(...) W związku z tym osoba, która nie wystąpiła o pozwolenie na interwencję przed sądem krajowym lub mu nie udzielono takiego pozwolenia, nie jest uprawniona do przedłożenia uwag temu Trybunałowi na podstawie tego przepisu”¹⁵.

Oznacza to, że aby organizacja pozarządowa zainteresowana daną sprawą mogła uczestniczyć w postępowaniu przez TSUE, musi występować przed TSUE na prawach

13 Statut Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2024-08/statut_cour_pl.pdf, (dostęp: 10.02.2025).

14 Sprawa 62/72, Bollmann przeciwko Hauptzollamt Hamburg-Waltershof [1973] Zb.Orz. 269, pkt 4.

15 Sprawa C-181/95, pkt 6. Podobnie zob. sprawy C-403/08 oraz C-429/08.

strony. Osoba trzecia musi w tym celu stać się stroną sporu lub interwenientem ubocznym na szczeblu krajowym. **Jeżeli więc uczestniczyliśmy w sporze na szczeblu krajowym – możemy uczestniczyć w nim także przez TSUE.**

Za rekomendowane postępowanie uznać należy praktykę w której NGO interweniuje w postępowaniu przed sądem krajowym na etapie, na którym sąd krajowy nie skierował pytań prejudycjalnych do TSUE. W takim przypadku NGO może z całą pewnością uczestniczyć w całym postępowaniu przed TSUE i przedstawić swoje uwagi na piśmie.

2. Organizacja pozarządowa, która nie brała udziału w postępowaniu przed sądem krajowym

Możliwe jest również włączenie się do postępowania głównego już po tym, jak sąd krajowy skieruje pytania prejudycjalne do TSUE. W takim przypadku zastosowanie ma art. 97 Regulaminu postępowania przed TSUE¹⁶, który w § 2 stanowi, że:

Jeżeli sąd odsyłający poinformuje Trybunał o dopuszczeniu do postępowania głównego nowej strony, w czasie gdy postępowanie przed Trybunałem jest już w toku, strona ta akceptuje stan sprawy, w jakim się ona znajduje w chwili przekazania tej informacji. Otrzymuje ona wszelkie dokumenty procesowe doręczone już podmiotom określonym w art. 23 statutu.

Jeśli zatem strona trzecia (NGO) włączy się do postępowania krajowego już po skierowaniu pytań prejudycjalnych, ma prawo wstąpienia także do postępowania przed TSUE.

Należy jednak pamiętać, że jeżeli stanie się stroną postępowania przed TSUE już po upływie terminu na złożenie pisemnych uwag, a w sprawie wyznaczono rozprawę, strona trzecia nie będzie uprawniona do złożenia pisemnych uwag. Nadal jednak będzie mogła uczestniczyć w rozprawie.

¹⁶ Regulamin postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości, Dz.U. L 265 z 29.9.2012, https://eur-lex.europa.eu/eli/proc_rules/2012/929/oj/pol, (dostęp: 10.02.2025).

Bezpośrednie skargi i odwołania od orzeczeń Sądu Pierwszej Instancji

Możliwości interwencji osób trzecich, w tym organizacji pozarządowych, w postępowaniach wszczętych w drodze skargi bezpośredniej lub w postępowaniach odwoławczych od wyroków Sądu są szersze niż w postępowaniach prejudycjalnych.

Art. 40 Statutu TSUE stanowi, że prawo do interwencji przysługuje każdej osobie, jeżeli może ona uzasadnić interes w wyniku sprawy przedłożonej TSUE. Jednakże taka osoba nie może interweniować w sprawach toczących się pomiędzy państwami członkowskimi, instytucjami UE oraz państwami członkowskimi i instytucjami UE.

Art. 40 Statutu TSUE:

„Państwa Członkowskie i instytucje Unii mogą interweniować w sprawach rozpatrywanych przez Trybunał Sprawiedliwości.

Takie samo prawo przysługuje organom i jednostkom organizacyjnym Unii oraz **każdej innej osobie, jeżeli mogą oni uzasadnić interes w rozstrzygnięciu sprawy przedłożonej Trybunałowi**. Osoby fizyczne ani prawne nie mogą interweniować w sprawach między Państwami Członkowskimi, między instytucjami Unii lub między Państwami Członkowskimi a instytucjami Unii.

Bez uszczerbku dla drugiego akapitu, państwa będące stronami Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym, niebędące Państwami Członkowskimi oraz Urząd Nadzoru EFTA, określony w tym Porozumieniu, mogą interweniować w sprawach rozpatrywanych przez Trybunał, dotyczących jednej z dziedzin stosowania tego Porozumienia.

Wniosek interwencyjny ogranicza się do poparcia żądań jednej ze stron.”

Zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem TSUE „interes w wyniku sprawy” należy rozumieć jako bezpośredni i aktualny interes w wyniku roszczeń zgłoszonych w sprawie, a nie jako interes w odniesieniu do podniesionych zarzutów lub argumentów. Co do zasady interes w wyniku sprawy można uznać za wystarczająco bezpośredni tylko

wtedy, gdy wynik ten może zmienić sytuację prawną osoby ubiegającej się o pozwolenie na interwencję¹⁷.

Należy także pamiętać, że interwencja jest bardzo ograniczona. Interwenient może jedynie poprzeć, w całości lub w części, roszczenia jednej ze stron. Nie może wysuwać własnych roszczeń¹⁸.

4.3. Afrykański Trybunał Praw Człowieka i Ludów (ATPCL)

NGO jako organizacja ekspercka

Zasada 36 Regulaminu ATPCL¹⁹ stanowi, że Trybunał może także, jeśli uzna to za konieczne, wysłuchać, zgodnie z art. 56 Regulaminu – który określa sposób wezwania i przesłuchania m.in. ekspertów, osobę fizyczną lub organizację pozarządową, która zainicjowała komunikację przed Komisją zgodnie z art. 55 Afrykańskiej Karty Praw Człowieka i Ludów²⁰.

Możliwość uczestniczenia NGO w postępowaniu w roli eksperta jest zatem uzależnione od posiadania statusu obserwatora przy Afrykańskiej Komisji Praw Człowieka i Ludów.

Jak uzyskać status obserwatora przy AKPCL?

Od 1988 r. Komisja przyznaje organizacjom pozarządowym status obserwatora. Organizacje pozarządowe odgrywają ważną rolę w działaniach Komisji. Przede wszystkim zwracają uwagę Komisji na naruszenia Karty, prowadzą komunikację w imieniu

17 Zob. postanowienie Prezesa TSUE z dnia 10 marca 2023 r., C-611/22 P, pkt 7.

18 Por. wyrok TSUE z dnia 4 lutego 2020 r., C-515/17 P.

19 Rules of Court, <https://www.african-court.org/wpafc/wp-content/uploads/2021/04/Rules-Final-Revised-adopted-Rules-eng-April-2021.pdf>, (dostęp: 10.02.2025).

20 Afrykańska Karta Praw Człowieka i Ludów z 21 października 1986 r., <https://achpr.au.int/en/charter/african-charter-human-and-peoples-rights>, (dostęp: 10.02.2025).

jednostek, monitorują przestrzeganie Karty przez państwa i pomagają zwiększać świadomość działań Komisji poprzez organizowanie konferencji i innych działań. Organizacje pozarządowe uczestniczą w sesjach publicznych Komisji i angażują się w procedurę sprawozdawczą poprzez składanie raportów równoległych i upowszechnianie uwag końcowych. Organizacje pozarządowe posiadające status obserwatora w Komisji są zobowiązane do składania sprawozdania ze swojej działalności co dwa lata.

Status ten zaś można uzyskać składając bezpośredni, pisemny wniosek do Komisji, bowiem procedura ta nie jest ściśle sformalizowana.

Art. 45 Afrykańskiej Karty Praw Człowieka i Ludów określa mandat Komisji w następujący sposób: promowanie praw człowieka, ochrona praw człowieka, interpretowanie postanowienia Karty Afrykańskiej, wszelkie inne zadania, które OAU (Organisation of African Unity) może zlecić Komisji.

W celu realizacji swoich zadań i zwiększenia swojej efektywności Karta przewiduje również współpracę Komisji **z innymi partnerami w dziedzinie praw człowieka**. Artykuł 45 stanowi, że Komisja będzie współpracować z innymi afrykańskimi i międzynarodowymi instytucjami zajmującymi się propagowaniem i ochroną praw człowieka i ludów. Zgodnie z tym artykułem Afrykańska Komisja Praw Człowieka i Ludów od momentu swojego powstania przyznała status obserwatora co najmniej 231 organizacjom pozarządowym zajmującym się prawami człowieka²¹.

NGO jako świadek lub reprezentant strony w postępowaniu

Zgodnie z zasadą 30 ust. 3 Regulaminu ATPCL „Postępowanie ustne obejmuje przesłuchanie stron, ich przedstawicieli, świadków, biegłych lub innych osób, które Trybunał może zdecydować przesłuchać”. Nie wyklucza się zatem udziału organizacji pozarządowych w postępowaniu, co więcej, zgodnie z dalszą treścią regulaminu organizacja taka może reprezentować stronę postępowania. Sekretarz Trybunału jest wręcz zobowiązany do prowadzenia i aktualizowania listy m.in. organizacji pozarządowych, które mogą być pomocne stronom postępowania przed Trybunałem (por. zasada 21 ust. 2 lit. r Regulaminu).

21 Resolution on the Cooperation between the African Commission on Human and Peoples' Rights and NGOs having Observer Status with the Commission - ACHPR/Res.30(XXIV)98, <https://achpr.au.int/en/adopted-resolutions/30-resolution-cooperation-between-african-commission-human-and-people>, (dostęp: 10.02.2025).

NGO jako inicjator postępowania przed Trybunałem

Protokół ustanawiający Trybunał²² wskazuje w art. 5 ust. 3 jednoznacznie, że Trybunał może upoważnić odpowiednie organizacje pozarządowe, posiadające status obserwatora przed Komisją oraz osoby fizyczne, do wszczynania spraw bezpośrednio, zgodnie z art. 34 ust. 6 niniejszego Protokołu – w myśl którego państwa-strony zobowiązują się do akceptacji takich spraw. Warto podkreślić, że uprawnienie nadane przez Trybunał organizacjom pozarządowym jest niespotykane szerokie i w przeciwieństwie do innych organizacji i trybunałów pozbawione szeregu obostrzeń

4.4. Międzyamerykański Trybunał Praw Człowieka (MTPC)

Inter-American Court of Human Rights

Międzyamerykański Trybunał Praw Człowieka, utworzony został w 1978 r. Normy, w oparciu o które Trybunał wypełnia swoje funkcje, zawarte są w trzech instrumentach – Konwencji²³, Statucie Trybunału oraz w tzw. Zasadach Proceduralnych²⁴.

Art. 44 Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka stanowi, że:

Każda osoba lub grupa osób oraz każdy podmiot pozarządowy prawnie uznany w jednym lub większej liczbie państw członkowskich Organizacji może składać do Komisji petycje zawierające zawiadomienia lub skargi o naruszeniu niniejszej Konwencji przez Państwo Stronę.

22 Protocol to the African Charter in Human and Peoples Rights on the Establishment of an African Court on Human and Peoples' Rights, <https://www.african-court.org/wpafc/wp-content/uploads/2020/10/2-PROTOCOL-TO-THE-AFRICAN-CHARTER-ON-HUMAN-AND-PEOPLES-RIGHTS-ON-THE-ESTABLISHMENT-OF-AN-AFRICAN-COURT-ON-HUMAN-AND-PEOPLES-RIGHTS.pdf>, (dostęp: 10.02.2025).

23 American Convention on Human Rights "Pact of San Jose, Costa Rica" (B-32), https://www.oas.org/dil/treaties_b-32_american_convention_on_human_rights.pdf, (dostęp: 10.02.2025).

24 M. Gołaś-Podolec, *Porównanie Europejskiego i Interamerykańskiego systemu ochrony praw człowieka*, Krakowskie Studia Międzynarodowe, V: 2008 nr 2, s. 5-7.

Z brzmienia art. 44 Konwencji Trybunał wywodzi prawo każdej osoby i każdej instytucji do przedstawienia w każdej sprawie zawisłej przed Trybunałem opinii *amicus curiae*. Jedyny wymóg stawiamy wobec osób chcących przedstawić swoje stanowisko, to przesłanie go pocztą elektroniczną na adres tramite@corteidh.or.cr wraz ze wskazaniem osoby składającej wniosek i jej podpisem.

4.5. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości (MTS)

Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości. Źródło: Wikipedia, en.wikipedia.org/wiki/International_Court_of_Justice#/media/File:La_haye_palais_paix_jardin_face.JPG, CC BY-SA 4.0, dostęp: 26 marca 2025 r.

Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości (MTS) nie przewiduje legitymacji organizacji pozarządowych do uczestnictwa w postępowaniu przed Trybunałem w charakterze strony. Istnieje jednak możliwość udziału organizacji pozarządowych w postępowaniach sądowych przed Trybunałem w charakterze *amicus curiae* lub eksperta. Dopuszczenie do udziału w takich charakterze opiera się co do zasady na uznaniowej decyzji Trybunału.

Opinia przyjaciela sądu

Art. 34 ust. 2 Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości (Statut MTS) stanowi, że:

„Zależnie od regulaminu i w ramach jego postanowień, Trybunał będzie mógł żądać informacji od publicznych organizacji międzynarodowych w sprawach, znajdujących się na jego wokandzie; będzie on również mógł przyjmować takie informacje, dostarczane przez te organizacje z własnej inicjatywy.”

MTS wielokrotnie podkreślał, że opinia dostarczana przez organizację powinna być opinią „przyjaciela sądu”, a nie opinią „przyjaciela strony”. Oznacza to podkreślenie, że opinie powinny oceniać nie stan faktyczny, lecz prawny²⁵.

W 2001 r. MTS przyjął dokument zatytułowany „Praktyczne wskazówki” (*Practice Direction*)²⁶, który co do zasady rozwiewa wątpliwości związane ze znaczeniem jakie MTS nadaje opiniom kierowanym przez organizacje pozarządowe.

Instrukcja nr XII zawarta w „Praktycznych wskazówkach” stanowi:

1. Jeżeli międzynarodowa organizacja pozarządowa złoży oświadczenie pisemne i/lub dokument w postępowaniu doradczym z własnej inicjatywy, takiego oświadczenia i/lub dokumentu nie uznaje się za część akt sprawy.
2. Takie oświadczenia i/lub dokumenty traktuje się jako publikacje łatwo dostępne i mogą być one odpowiednio przywoływane przez Państwa i organizacje międzyrządowe przedstawiające pisemne i ustne oświadczenia w danej sprawie w taki sam sposób jak publikacje będące w domenie publicznej.
3. Pisemne oświadczenia i/lub dokumenty złożone przez międzynarodowe organizacje pozarządowe zostaną umieszczone w wyznaczonym miejscu w Pałacu Pokoju. Wszystkie państwa, jak również organizacje międzyrządowe przedstawiające pisemne lub ustne oświadczenia na mocy Artykułu 66 Statutu zostaną poinformowane o miejscu, w którym oświadczenia i/lub dokumenty złożone przez międzynarodowe organizacje pozarządowe mogą być konsultowane.

Opinie *amici curiae* organizacja pozarządowa może dostarczyć bez konieczności rejestrowania się i spełniania warunków formalnych. Dopiero po dostarczeniu opinii MTS poddaje opinię i jej autorów weryfikacji pod kątem spełniania kryterium z art. 34 ust. 2 Statutu MTS.

25 Prosecutor v. Milošević, Case No.IT-2-54-AR73.6, Decision on the interlocutory appeal by the amicus curiae against the Trial Chamber Order concerning the presentation and preparation of the defense case (Jan. 20, 2004). Por. zdanie odrębne sędziego Shahabuddeen p. 15.

26 Practice Directions 2001, <https://www.icj-cij.org/practice-directions>, (dostęp: 10.02.2025).

Opinia ekspercka

Organizacja pozarządowa może też zostać powołana przez MTS na funkcję biegłego w postępowaniu arbitrażowym. W przeciwieństwie do *amicus curiae*, biegły faktycznie uczestniczy w postępowaniu i czyni to wyłącznie na zaproszenie Trybunału.

Podstawą prawną jest w tym wypadku - stosunkowo rzadko wykorzystywany w praktyce - art. 50 Statutu MTS, który stanowi, że:

„W każdej chwili Trybunał władny jest powierzyć śledztwo lub ekspertyzę wszelkiej osobie, ciału, biuru, komisji lub organowi przez siebie wybranym.”

Oprócz biegłego wyznaczonego przez Trybunał, organizacje pozarządowe mogą być wysłuchiwane w charakterze biegłych lub świadków na wniosek jednej ze stron - zgodnie z art. 57 i 63 Regulaminu Trybunału. Można je wezwać, jeśli druga strona nie zgłosi sprzeciwu.

4.6. Międzynarodowy Trybunał Karny (MTK)

Międzynarodowy Trybunał Karny. Źródło: Wikipedia, en.wikipedia.org/wiki/International_Criminal_Court#/media/File:International_Criminal_Court_2022.jpg, CC BY-SA 4.0, dostęp: 26 marca 2025 r.

Działalność Międzynarodowego Trybunału Karnego reguluje Statut MTK²⁷. Dokument ten, w porównaniu do innych organizacji i trybunałów, mało rygorystycznie odnosi się do współpracy Trybunału z podmiotami zewnętrznymi.

Współpraca NGO z Prokuratorem Trybunału

Art. 44 ust. 4 wprost stanowi, że:

W wyjątkowych okolicznościach Trybunał może zatrudnić bezpłatny, fachowy personel zaproponowany przez Państwa-Strony, **organizacje międzynarodowe lub pozarządowe do pomocy w pracy któregośkolwiek z organów Trybunału. Prokurator może przyjąć każdą taką propozycję w imieniu Urzędu Prokuratora.** Taki bezpłatny personel jest zatrudniany na zasadach określonych przez Zgromadzenie Państw-Stron.

Ponadto, zgodnie z art. 54 ust. 3 lit. c:

Prokurator ma prawo (...) nawiązać współpracę z każdym państwem oraz organizacją lub podmiotem międzynarodowym stosownie do ich kompetencji lub mandatu;

Praktyka wskazuje, że w toku toczących się przed MTK postępowań organizacje pozarządowe chcące włączyć się w prace prokuratora, np. poprzez dostarczenie dowodów albo dokumentacji – w tym eksperckich raportów, powinny zakomunikować MTK swoją gotowość do podjęcia współpracy. Decyzja o podjęciu współpracy leży wyłącznie w gestii właściwego prokuratora.

27 Statut MTK, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20030780708/O/D20030708.pdf>, (dostęp: 10.02.2025).

5. Zakończenie

Instytut Ordo Iuris od lat aktywnie i skutecznie włącza się w prace organizacji i instytucji międzynarodowych, w tym sądów i trybunałów. Jest to jedynie wycinek działalności Instytutu, możliwy do zrealizowania przede wszystkim z uwagi na szeroką działalność ekspercką i analityczną, która dostarcza cennych materiałów, raportów, analiz i opracowań, których wnioskami możemy dzielić się także na forum międzynarodowym.

W 2017 r. Instytut uzyskał specjalny status konsultacyjny przy ONZ, dzięki czemu nasi eksperci biorą udział w dorocznych komisjach i mają możliwość przedstawiania licznych opinii. W ramach aktywności rzeczniczej prowadzonej na forum Unii Europejskiej monitorujemy bieżące prace Parlamentu Europejskiego i dostarczamy euro-parlamentarzystom memoranda poruszające ważne dla bieżących sesji PE kwestie, ale także – korzystając z uprawnień jakie daje zgłoszenie w rejestrze służącym przejrzystości – przygotowujemy opinie dla Komisji Europejskiej i bierzemy udział w konsultacjach różnego rodzaju projektów. Instytut aktywnie angażuje się także w liczne spory zawisłe przed europejskimi – i nie tylko europejskimi – sądami i trybunałami, którym przedstawiamy opinie *amicus curiae*.

Mamy nadzieję, że niniejszy poradnik ułatwi Państwu wykonanie pierwszych kroków w kierunku poszerzenia swojej aktywności rzeczniczej i przyczyni się do zwiększenia zaangażowania innych organizacji pozarządowych na arenie międzynarodowej.

6. Biogram autorki

Anna Kubacka

Aplikantka radcowska, absolwentka Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Specjalizuje się w prawie międzynarodowym i prawie Unii Europejskiej, szczególnie w tematyce praw kobiet, ochrony życia i polityki rodzinnej, jednocześnie nie tracąc zainteresowania badaniami nad prawem rzymskim. Analityk w Centrum Prawa Międzynarodowego Instytutu na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris. Autorka licznych ekspertyz, analiz prawnych i komentarzy, współautorka raportów m.in. „Opieka nad dziećmi do 3. roku życia. Aspekty prawne, ekonomiczne i społeczne” (2018), „Pomiędzy Europą narodów a superpaństwem. Doktrynalne, prawne i ekonomiczne aspekty projektu „głębszej integracji” w Unii Europejskiej” (2021), czy „Commentary to selected proposals of the Conference on the Future of Europe” (2022). Prywatnie żona i mama.

<https://orcid.org/0000-0001-6303-5508>

WSPARCIE DARCYŃCÓW

Instytut Ordo Iuris jest fundacją i zakres naszej aktywności jest ściśle uzależniony od funduszy, które pozyskamy na działalność statutową.

Ceniąc sobie niezależność, nie korzystamy ze środków publicznych i grantów, których pozyskanie mogłoby ją ograniczać. Naszą działalność prowadzimy tylko dzięki hojności naszych Darczyńców, zwłaszcza tych, którzy wspierają nas regularnie co miesiąc w ramach Kręgu Przyjaciół (więcej na: www.przyjaciele.ordoiuris.pl).

Razem możemy realnie wpływać na rzeczywistość!

DAROWIZNĘ MOŻNA PRZEKAZAĆ NA KONTO

32 1160 2202 0000 0002 4778 1296

Fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris
ul. Zielna 39, 00-108 Warszawa

oraz za pomocą przelewów internetowych
Tpay i PayPal (szczegóły na stronie www.ordoiuris.pl).

WESPRZYJ ORDO IURIS

WESPRZYJ
ORDO IURIS

ISBN 978-83-68211-37-5

9 788368 211375

WYDAWNICTWO NAUKOWE
INSTYTUTU NA RZECZ KULTURY PRAWNEJ ORDO IURIS

WARSZAWA 2025